

УДК 911.3

Пестушко В.Ю. Чубук Ю. П

ЧОРНОБИЛЬСЬКА АЕС ЯК ТУРИСТИЧНА ДЕСТИНАЦІЯ

Показана динаміка і структура туристичних потоків до Чорнобильської АЕС, що розглядається як один з найважливіших об'єктів «похмурого» туризму.

The dynamics and structure of tourist flows to Chernobyl Atomic Electric Power Station are shown which is considered as one of the most important objects of "gloomy" tourism.

Постановка проблеми. У наш час одним з перспективних видів туризму є так званий «похмурий» туризм – подорожі до місць масової загибелі людей, трагедій, катастроф, до відомих поховань і кладовищ. Найвідомішим з таких місць в Україні є зона відчуження навколо Чорнобильської АЕС. Не так давно це місце почало поступово перетворюватися на туристичну дестинацію, яка приваблює іноземних відвідувачів з багатьох країн світу. Зважаючи на це, доцільно розпочати належні наукові дослідження туристичних потоків, що спрямовані до ЧАЕС. Це сприятиме регулюванню туристичної діяльності в зоні відчуження та підвищенню її економічної ефективності.

Сказане є особливо актуальним в контексті підготовки до Євро-2012. Адже очікуване масове відвідування іноземцями України доцільно супроводжувати ретельною підготовкою найцікавіших національних дестинацій, до яких без сумніву належить і ЧАЕС. Цікаве свідчення неабиякого туристичного потенціалу ЧАЕС і зони відчуження надає всесвітньо відомий американський журнал Forbes. Минулого року це одне з найавторитетніших у світі економічних друкованих видань визнало Чорнобиль найекзотичнішим місцем на Землі. Адже тут, вважає журнал, можна побачити те, чого немає більше ніде у світі [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної проблеми. Публікації, присвячені «похмурому» туризму зазвичай рідко супроводжуються цифровим матеріалом. Щодо відвідувань туристами Чорнобильської АЕС, то статистика таких поїздок та особливості структури туристичних потоків взагалі відсутні у вільному доступі. Між тим, саме кількісні показники

дозволяють робити належні висновки і наукові узагальнення з подальшим визначенням перспектив розвитку цього виду туризму.

Мета статті. Головною метою даної роботи є висвітлення динаміки і структури туристичних потоків до Чорнобильської АЕС, що має розглядатися як один з найважливіших об'єктів «похмурого» туризму України.

Виклад основного матеріалу дослідження. До 1990 р. у Чорнобильській зоні гостей майже не було. В зоні відчуження знаходилася лише обмежена кількість працівників станції, будівельників та українських учених, що проводили спеціальні дослідження.

З 1990-1991 рр. Чорнобильську АЕС починають періодично відвідувати вчені з інших країн світу, як от США, Японії, Франції, Німеччини, Канади тощо. Головною метою їх було з'ясування екологічної ситуації та визначення ступеня безпеки в районі станції. Проте загальна чисельність таких відвідувань була невелика – до 50 осіб упродовж року.

Поступово активність відвідування Чорнобильської зони з боку сторонніх осіб зростала і у 1995 р., за даними «Чорнобильінтерінформ», тут уже було зареєстровано близько 900 відвідувачів. Втім, це були скоріше гості, які опинилися в зоні через професійні інтереси – спеціалісти-атомники, вчені, політики, журналісти, представники різних організацій.

В 1997 р. в рамках чорнобильських ініціатив Програми підвищення ядерної безпеки АЕС була створена Славутицька лабораторія міжнародних досліджень і технологій. Штат її був укомплектований фахівцями з числа персоналу Чорнобильської АЕС та учених із США, Франції, Німеччини та Японії, які займалися питаннями ліквідації наслідків аварії. З відкриттям цієї лабораторії, загальна кількість відвідувачів зони відчуження зросла у 1997-2000 рр. до 1100-1200 осіб. Однак усі ці відвідувачі не були туристами в сучасному розумінні цього поняття.

Перші справжні туристи з'явилися в зоні відчуження лише після того, як у 2000 р. був розпочатий етап припинення експлуатації ЧАЕС. Адже, попри те, що цей етап триває і буде завершений тільки у 2013 р., рівень безпеки в зоні став вищим. Це й приваблювало людей, що прагнули одержати нові незвичні враження. Правда лише у 2004 р. були офіційно розроблені і затверджені туристичні маршрути, за якими почали проводити продаж туристичних путівок до Чорнобильської зони [4,5].

Туристичних маршрутів в зоні відчуження не багато. Усі вони офіційно затверджені, а вихід поза їх межі категорично заборонений і несе за собою відповідальність порушника. Туристичні маршрути розроблені відповідно до «Програми на відвідування ЧАЕС» фахівцями державного підприємства «Чорнобильінтерінформ» [4]. Саме воно повністю регулює туристичну діяльність в межах Чорнобильської зони. Будь-які зміни у маршрут можливі лише з дозволу «Чорнобильінтерінформ». З огляду на сказане, варто зазначити, що усі туристичні фірми, які пропонують

подорожі до Чорнобилю мають укласти угоду з державним підприємством «Чорнобильінтерінформ».

Попри обмежену кількість туристичних маршрутів, кількість туристів до Чорнобильської зони кожного року зростає (рис.1.).

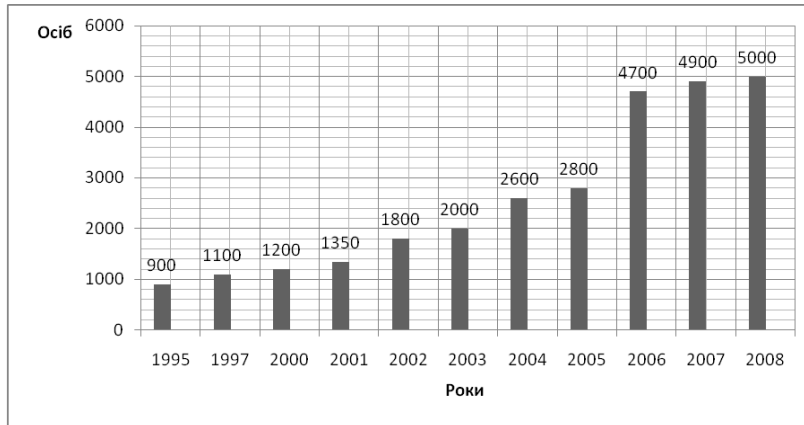

Рис.1. Динаміка відвідувачів Чорнобильської зони відчуження, осіб (за даними [2])

Різке збільшення потоку туристів спостерігалось у 2006 р., коли їхня чисельність зросла майже удвічі. Це було спричинено 20-ю річницею з дня аварії на Чорнобильській АЕС. Тоді було проведено велику кількість додаткових заходів, що у свою чергу привабило багатьох людей.

Слід зазначити, що саме у весняні дні, з 25 на 26 квітня, у чорнобильській зоні щороку традиційно різко збільшується кількість відвідувачів – до 30 тисяч осіб. Це родичі загиблих, ліквідатори та родичі мешканців міста Славутич, які приїжджають в ці дні віддати шану тим, хто брав участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС. Але цих відвідувачів не враховують у загальній кількості туристів, оскільки такими не визнають.

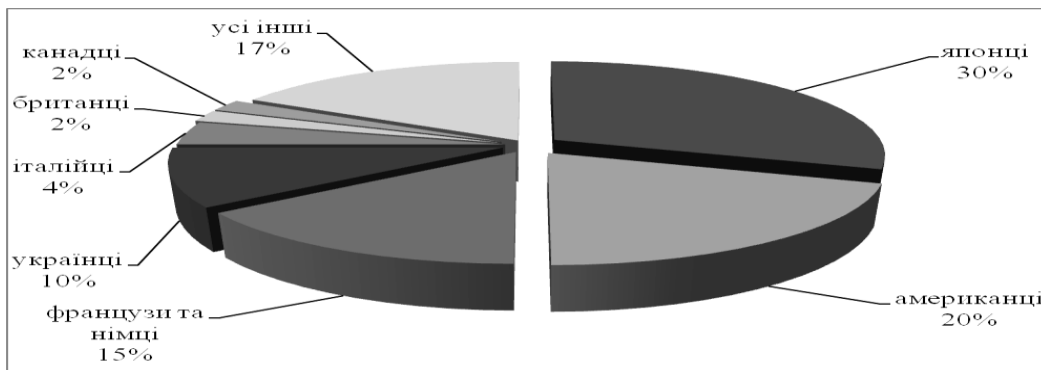

Рис. 1. Структура туристичних потоків до зони відчуження за країнами (за даними [2])

Близько 90 % всіх відвідувачів Чорнобильської зони складають іноземні туристи. Першими з них були японці та американці. Пізніше почали приїжджати французи, німці, корейці та італійці. На сьогоднішній день Чорнобильську зону відвідують представники близько 30 різних країн

світу. Серед таких, відповідно до класифікації ЮНВТО, передусім туристи з Азійсько-Тихоокеанського регіону (Японії і Кореї), Близького Сходу (Ізраїлю і Туреччини), Америки (США і Канади) і Європи (Франції, Німеччини, Італії, Росії, Швеції, Великобританії, Чехії, Польщі, Румунії, Ірландії, Іспанії, Норвегії, Австрії) та ін. Упродовж останніх років на Чорнобильську АЕС найбільше приїжджало туристів з Японії, Кореї, США, Франції, Німеччини, Італії, Канади та Великобританії (рис.1.).

Як свідчить статистика, бажаючих відвідати Чорнобильську зону відчуження серед іноземців набагато більше, ніж серед населення України. Причини цього є різні. Наприклад, активність японських туристів пояснюється тим, що в їхній країні добре відомі жахливі наслідки надмірної радіації і тому їх хвилюють передусім питання безпеки, зокрема технічний стан власно станції. На противагу цьому, німці цікавляться здебільшого станом довкілля та його змінами після аварії. Водночас італійці відвідують Чорнобильську зону здебільшого через звичайну людську цікавість. Загалом іноземні туристи бажають побачити укриття над зруйнованим реактором, мертве місто Прип'ять і рудий ліс, де сосни через надмірну радіацію набули рудого кольору.

Табл. 2. Доходи отримані ЧАЕС від туризму (за даними [2])

Роки	Кількість відвідувачів ЧАЕС, осіб	Доходи отримані ЧАЕС від туризму, грн.
2004	2600	520 000
2005	2800	560 000
2006	4700	940 000
2007	4900	980 000
2008	5000	1000 000

Вартість подорожі до ЧАЕС з Києва залежить від кількості осіб. Поїздка в групі від 20 осіб і більше коштує приблизно 50 доларів. Вартість індивідуальної подорожі коштує більш як 400 доларів [3]. Однак доходи від туристичних відвідувань які надходять безпосередньо на ЧАЕС, порівняно невеликі. Адже «Чорнобильінтерінформ» бере від кожної путівки проданої столичними туристичними фірмами лише близько 200 гривень з кожної особи. Отже, якщо упродовж 2008 р. зону відчуження відвідало близько 5 тисяч чоловік, то за рік Чорнобильська АЕС заробила завдяки туризму тільки 1млн. гривень (табл.2.).

Висновки. Чорнобильська АЕС користується попитом в міжнародних туристів, кількість яких щорічно зростає. Але для масового туризму ця територія поки що не розрахована, оскільки й до сьогодні найактуальнішою проблемою тут залишається питання забезпечення безпеки людей. Попри це, Чорнобиль може стати в перспективі однією з провідних дестинацій «похмурого туризму» в Україні. Адже з 1 січня 2010 р. вступила в дію Загальнодержавна програма зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС і перетворення об'єкту «Укриття» на екологічно

безпечну систему. Це зокрема означатиме поступове звільнення від джерел іонізуючого випромінювання і зрештою відміну режиму обмежень та скорочення радіаційного контролю в зоні ЧАЕС [5].

1.Глобаліст. Новини економіки і політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://globalist.org.ua/?p=25290> 2.Щомісячні звіти по відвіданню зони відчуження при «Чорнобильінтерінформ». 3.Чернобыль-ТУР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chernobyl-tour.com/> 4.Програма на відвідування ДСП ЧАЕС 5.Сайт ЧАЕС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chnpp.gov.ua/>